

2. Сухомлинська О. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності. *Дошкільне виховання*. 2003. № 2. С. 3-8.
3. Гусева І. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку в контексті краєзнавчої діяльності. *Педагогіка та психологія*. 2015. № 2. С.42-45.
4. Національно-патріотичне виховання дошкільнят. URL: http://dnz114.edu.kh.ua/nacionaljno-patriotichne_vihovannya_v_dnz/ (дата звернення 16.03.2024).

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФОНЕМАТИЧНОГО СПРИЙМАННЯ В ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тетяна Гринчак, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: Л.Є. Перетяга, доктор педагогічних наук, професор
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

PECULIARITIES OF PHONEMIC PERCEPTION DEVELOPMENT IN CHILDREN OF JUNIOR PRESCHOOL AGE

Hrynychak Tetiana, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. В статті подано аналіз понять «фонематичний слух» та «фонематичне сприймання», схарактеризовано етапи розвитку фонематичного сприймання, окреслено особливості розвитку фонематичного сприймання в дітей молодшого дошкільного віку. Автор закреслює увагу, що розвиток фонематичного сприймання виступає важливою передумовою подальшого мовленнєвого розвитку дитини.

Ключові слова: фонематичний слух, фонематичне сприймання, молодший дошкільний вік.

Abstract. The article presents an analysis of the concepts of «phonemic hearing» and «phonemic perception», characterises the stages of development of phonemic perception, outlines the peculiarities of phonemic perception development in children of early preschool age. The author emphasises that the development of phonemic perception is an important prerequisite for the further speech development of the child.

Key words: phonemic hearing, phonemic perception, early preschool age.

Опанування мовленням є пріоритетним завданням в розвитку дитини дошкільного віку. Одним із важливих компонентів мовлення є фонематичне сприймання, адже воно є підґрунтям в розумінні дитиною та правильному відтворенні звуків мови.

Теоретичні аспекти розвитку фонематичного сприймання в дітей дошкільного віку відображено в роботах таких науковців В. Борова [1], Н. Гаврилова [2], І. Деснова [3], В. Литваненко [5], С. Михальська [6], Ю. Рібцун [7], К. Крутій [4], В. Тищенко [9] та інші.

Саме достатня розвиненість фонематичного сприймання в дітей дошкільного віку закладає передумови для успішного опанування звуковим аналізом та синтезом. Варто зазначити, що недостатня розвиненість фонематичного сприймання в дітей дошкільного віку може суттєво вплинути на подальший на їх розвиток в шкільному віці, а також успішність завдань з предметів «українська мова», читання, письмо. Згідно досліджень Ю. Рібцун, в дітей старшого дошкільного віку за умови недостатнього розвинення фонематичного сприймання вже може спостерігатись такі явища, а саме: заміна та спотворення звуків, навіть якщо артикуляційна база сформована достатньо й ізольовано звуки вимовляються правильно; помилки вимови та сприймання слів, схожих за звуковим складом; порушення звукової та складової структури слова [7].

Варто зазначити що недостатня розвиненість фонематичного сприймання призводить для до порушення аналізу та синтезу фонем у дитини формується викривлене фонематичне

уявлення про звуки мови, в середньому та старшому дошкільному віці можна спостерігати труднощі з опануванням звуковим складом слова А в молодшому шкільному віці саме недостатньо розвиненість фонематичного сприймання може призвести до порушень в засвоєнні писемного мовлення. Отже, недостатня розвиненість фонематичного сприймання в дітей молодшого дошкільного віку поглиблює мовленнєву симптоматику і перешкоджає контролю правильної вимови у власному мовленні, опануванню дитиною фонематичним аналізом і синтезом та впливає на формування правильного фонематичного уявлення про звук. Порушення формування фонематичного сприймання виявляється і в специфічних помилках під час читання: буквене читання; спотворення складової структури слова у вигляді пропусків приголосних, вставок голосних між приголосними, перестановки звуків, пропусків та перестановки складів тощо.

У наукових доробках Ю. Рібцун, під фонематичним сприйманням розуміється спеціально розвинена здатність в проведенні аналітичної роботи в галузі звукового складу слова [7].

На думку В. Литваненко, фонематичне сприймання – це спеціальні дії по виокремленню дитиною звуків мови та визначенню звукової структури слова як її одиниці [5]. Надаючи характеристику фонематичному сприйманню, В. Борова робить висновок, що воно передбачає розвиток в дитини аналітичної діяльності в галузі власної мови у вигляді вміння виокремлювати в мовленні речення, в реченнях слова, в словах звуки, тобто вміння аналізувати мовлення шляхом його подрібнення на відповідні елементи [1].

Фонематичне сприймання на думку Н. Гаврилової – це здатність дитини сприймати на слух та точно диференціювати звуки мовлення (навіть звуки близькі за звучанням) [2].

В наукових доробках К. Крутій, І. Деснової та О. Блашкової, фонематичне сприймання – спеціальні розумові дії під час диференціації фонем і встановлення звукової структури слова. Являє собою найбільш елементарний рівень розпізнавання мовленнєвих висловлювань. Фонематичне сприймання вбирає в себе процес розрізнення фонем, і фонематичний аналіз, синтез та уявлення про звук [4].

В роботах Н. Сидоренко та А. Кравченко фонематичний аналіз розглядається як розумові дії з аналізу звукової структури слова – розкладання його на послідовний ряд звуків, підрахунок їхньої кількості, класифікація. Аналогічно, під фонематичним синтезом слід розуміти розумові дії з синтезу звукової структури слова – злиття окремих звуків у склади, а склади в слова [8]. Отже, в переважній більшості наукових праць фонематичне сприймання передбачає можливість дитиною розрізняти тонкі фонемні відмінності та здійснювати спеціальні дії спрямовані на опанування звуковим аналізом слів.

На думку І. Деснової, на початку четвертого року життя дитина за сприятливих умов виховання засвоює звукову систему мови. Значна частина дітей опановує багато звуків, вдосконалюється звуковимова. Мовлення дитини стає зрозумілим для оточуючих. В дітей означеного віку в достатній мірі розвинений мовленнєвий слух, артикуляційний апарат і мовленнєве дихання, на основі яких відбувається розвиток фонематичного сприймання і здатність до звукового аналізу мови. Прагнення оволодіти правильною вимовою звуків, інтерес до мови, самоконтроль щодо власного мовлення особливо характерні для дітей молодшого дошкільного віку [3]. Особливе значення має формування елементарного усвідомлення чужого та свого мовлення, коли предметом уваги та вивчення дітей стає саме мовлення та його елементи.

Як зазначає В. Тищенко, розвиток фонематичного сприймання дітей молодшого дошкільного віку тісно взаємопов'язаний з розвитком інших складових мови: лексичним розвитком, інтуїтивним правильним вживанням дитиною різноманітних граматичних форм, правильним будуванням речень. Так, з одного боку, розвиток фонематичного сприймання створює передумови для лексичного та граматичного розвитку, вдосконалення мовленнєвих умінь, з іншого – свідоме оперування мовою, її фонемами не ізольоване від розвитку практичних умінь та сприяє вдосконаленню процесу розрізнення дитиною фонем в «живому» спілкуванні. Цілеспрямована робота вихователя по створенню ігрових ситуацій

для диференціації дітьми фонем, а в більш старшому віці справляння в звуковому аналізі підвищує сприяє розвитку в дітей довольності мовлення й свідомому підвищенню рівня власної мовленнєвої культури [9]. Отже, оволодіння фонематичний розвиток дитини молодшого дошкільного віку є однією з дуже важливих ланок її мовленнєвого розвитку. Розвиток фонематичного сприймання не відбувається сам по собі, а здійснюється в процесі цілеспрямованої освітньої діяльності.

Список використаних джерел

1. Борова В. Є. Поняття «фонематичного слуху» в контексті сучасної педагогічної діагностики його розвитку. *Актуальні проблеми реформування дошкільної та початкової освіти України у контексті євроінтеграційних процесів*: зб. тез виступів учасників II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 10 груд. 2019 р.). Рівне: МЕРУ, 2019. С. 176-179.
2. Гаврилова Н. С. порушення фонетичного боку мовлення у дітей. Кам'янець-Подільський: Друк-Сервіс, 2011. 200 с.
3. Деснова І. С. Розвиток діалогічного мовлення дітей раннього віку за допомогою віммельбухів. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції / за ред. Н. О. Пахальчук; О. П. Демченко. Вінниця, 2022. Вип. 11. С. 413-416.
4. Крутій К. Л., Деснова І. С., Блашкова О. М. Особливості засвоєння дитиною дошкільного віку основних закономірностей граматичної будови рідної мови. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2022. №8 (346). URL: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-8\(346\)-1-16-28](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-8(346)-1-16-28)
5. Литваненко В. А. Корекція фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення дітей дошкільного віку засобами артпедагогіки. Суми: Університетська книга. 2023. 144 с.
6. Михальська С. А. Психологічні особливості мовленнєвого розвитку дошкільників у різний віковий період. *Проблеми сучасної психології*. 2008. № 1. С. 76-84.
7. Рібцун Ю. В. Формування фонологічного компоненту мовленнєвої діяльності у дітей за умов нормального та порушеного онтогенезу. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*: зб. наук. праць. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. № 27. С. 219-222.
8. Сидоренко Н. С., Кравченко А. І. Умови навчання дітей дошкільного віку звукової культури мови. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації* (14 квітня 2017 року). Суми: ФОП Цьома С. П. 2017. С. 138-140.
9. Тищенко В. В. Як навчити дитину правильно розмовляти: від народження до 5 років: поради батькам. Київ: Літера ЛТД. 2016. 128 с.
10. Kruty K., Chorna H., Samsonova J., Kurinna A., Sorochynska O., Desnova I. Genesis of Grammatical Structure of a Preschool Child Language. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*. 2022. Volume 14. Issue Sup 1. P. 495-528. URL: <https://doi.org/10.18662/rrem/14.1Sup1/563>.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ УЯВЛЕНЬ ПРО ФОРМУ ПРЕДМЕТІВ

Юлія Громлюк, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: Т. М. Кривошея, кандидат педагогічних наук, доцент,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
(Україна)

THE FORMATION OF IDEAS ABOUT THE SHAPE OF OBJECTS IN PRESCHOOL CHILDREN

Yulia Hromliuk, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)